



## ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΙΣ

Με πολλήν χαράν δημοσιεύομεν τήν κατωτέρω ἐργασίαν τοῦ διακεκριμένου ἐπιστήμονος E. H. Hauser, ὁ ὁποῖος εἶχε τήν εὐγενῆ καλωσύνην νά τήν ἀποστείλῃ χάριν τῶν «Ἀκτίνων». Ὁ κ. Hauser εἶναι καθηγητής τῆς Χημείας τοῦ Ἰνστιτούτου Τεχνολογίας, Cambridge Massachusetts U. S. A. καί εἶναι ἐκ τῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι θερμότατα ὑπεστήριξαν τήν Δῆλωσιν τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, λογοτεχνῶν καί καλλιτεχνῶν (Βλ. «Ἀκτίνες» 1948 σ. 273).

Πρὸ εἰκοσιπενταετίας καί αὐτὸς ἀκόμη ὁ Βρετανὸς φυσιολόγος καί φιλόσοφος Henry Havelock Ellis εἰς τὸ βιβλίον του «Ὁ Χορὸς τῆς ζωῆς», ἔγραφε τὰ ἑξῆς: «Ἐάν ποτε εἰς τὸν ροῦν τοῦ πολιτισμοῦ διαπιστώσωμεν σοβαρῶς ὅτι ἡ ἐπιστήμη καί ἡ θρησκεία εἶναι ἀντίθετοι, τοῦτο σημαίνει ὅτι ὑπάρχει κάποιον λάθος εἴτε εἰς τὴν θρησκείαν εἴτε εἰς τὴν ἐπιστήμην. Αὐτὴ ἡ ἡμέρα δὲν πρέπει νὰ ἔλθῃ ποτέ, διότι ἐὰν ἔλθῃ θὰ σημάνη τὸ τέλος τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, μετὰ τῆς αὐτῆς εὐλικρινείας ὅτι ὅλον ἐν καὶ μελανώτερα νέφη συσσωρεύονται, καί εἶναι καιρὸς οἱ ἐπιστήμονες νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ γεγονός τοῦτο, καί νὰ ἐνώσουν τὰς προσπάθειάς των διὰ νὰ ἀποφευ-

χθῆ παγκόσμιος καταστροφή, ἀποδεικνύοντες ὅτι ἡ θρησκεία καί ἡ ἐπιστήμη δὲν εἶναι ἀντίθετοι. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ τοῦτο, πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ ὑποβάλωμεν τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει σήμερον ὁ κόσμος εἰς μίαν ἀντικειμενικὴν ἀνάλυσιν. Ἀφοῦ δὲ εὐρεθῆ ἡ βασικὴ αἰτία ἣτις προεκάλεσεν ὅλα τὰ δεινὰ, θὰ εἶναι πολὺ εὐκολώτερον νὰ διορθωθῆ ἡ κατάστασις».

Ἡ ἐπιστήμη εἶναι δυναμικὴ ἐνῶ ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι, κατὰ ἓνα μέγαν βαθμόν, στατικός. Ὅπως εἶπεν ὁ A. N. Whitehead εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ ἐπιστήμη καί ὁ κόσμος τῆς σήμερον»: «Ἡ θρησκεία δὲν πρόκειται ν' ἀνακτήσῃ τὴν παλαιάν της δύναμιν, ἐὰν δὲν ἀντιμετωπίσῃ

σιάζονται μονωμένες, χωρὶς ζωντανὴ ἐπαφή μὲ τὸ σύνολο τῶν πνευματικῶν πολιτιστικῶν ἀξιῶν καί χωρὶς ν' ἀναγνωρίζουν στήν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου τὴ σπουδαιότητα πού ἔχει. Τὰ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα εἶναι χίμαιρες, ὅταν δὲν ἔχουν γιὰ στήριγμα τὴν προσωπικότητα πού θὰ τὰ ἐφαρμόσῃ. Κι' ἐξ ἄλλου ἡ ἰδέα ὅτι γιὰ νὰ ὑπάρξῃ δικαιοσύνη στήν ἀνθρώπινη συμβίωσι ἀρκεῖ νὰ ψηφίζονται διάφοροι νόμοι, νὰ μεταρρυθμίζονται τὰ πολιτεύματα, νὰ γίνωνται καινούργοι κώδικες, ἀποδείχθηκε πὺς εἶναι οὐτοπία.

Χρειαζονται, βέβαια, καλὰ πολιτεύματα καί νόμοι. Ἀλλὰ χωρὶς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου, πού μέσα στήν ψυχὴ

τοῦ θὰ πάρῃ δύναμι ὁ νόμος, δὲν ἔχομε δικαίον, ἀλλὰ ἔχομε χίμαιρα καί ἄδικο.

Ὅλες, λοιπόν, αὐτὲς οἱ μεταρρυθμίσεις κ' ὅταν ἴσ' ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι σωστές, ἔχουν νόημα μόνο ὅσο βρίσκονται ὀργανικὰ ἐνωμένες μ' ἓνα ὁλοκληρωμένο ἔργο χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, μὲ τὴν ἔννοια πού εἶδαμε πρῖν. Ἀλλοιῶς δὲν εἶναι παρὰ οὐτοπίες ἀπατηλές, πού ὀδηγοῦν στήν ἀποτυχία καί τὴν ἀπογοήτευσιν, μὲ τὸ ἀποτέλεσμα νὰ ἐγκαταλείπωνται τὰ μεταρρυθμιστικὰ σχέδια καί στὰ σημεῖα ὅπου εἶναι σωστά καί ἔτσι νὰ κερδίξῃ ἔδαφος ἡ ἀντίδρασις κ' ἡ ὀπισθοδρομικότης.

Καί τὸ τελευταῖο αὐτό, δυστυχῶς, τὸ εἶδαμε πολλὰς φορές ἰστὰ χρόνια μας.

τὴν ἀλλαγὴν ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὡς καὶ ἡ ἐπιστήμη. Αἱ ἀρχαὶ τῆς εἶναι αἰῶνιοι, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις τῶν ἀρχῶν τούτων ἀπαιτεῖ διαρκῆ ἐξέλιξιν. Ἡ θρησκευτικὴ σκέψις ἐξελίσσεται εἰς μίαν αὐξοῦσαν ἀκριβειαν ἐκφράσεως, ἀπηλλαγμένης ἀπὸ ἐπικτητοῦς ἐντυπώσεις, καὶ ἡ ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ θρησκείας καὶ ἐπιστήμης εἶναι ἕνας μεγάλος παράγων διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς».

Ἡ ἐπιστήμη ἐν τούτοις πρέπει νὰ κάμῃ ὄρισμένας ὑποχωρήσεις. Ἡ ἐπιστήμη ἀφ' ἑαυτῆς βασιλεύει ἐπὶ ὑποθέσεων αἱ ὁποῖαι τελικῶς διατυπῶνται εἰς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν κλασικοὺς νόμους. Ἰσχύουν μέχρις ὅτου νέαι παρατηρήσεις μᾶς ὀδηγήσουν εἰς νέας ὑποθέσεις, καὶ μέχρις ὅτου ἀναγκασθῶμεν νὰ καταργήσωμεν καὶ ἀντικαταστήσωμεν παλαιούς νόμους οἵτινες μέχρι τοῦδε ἐθεωροῦντο σταθεροί.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι αἱ ἰδέαι τὰς ὁποίας ἔχομεν σχηματίζει περὶ τῶν ἡλιακῶν συστημάτων ἢ τῆς συστάσεως τοῦ ἀτόμου εἶναι τύποι, καίτοι ἔχομεν ἀποκτήσει τόσην ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτάς, ὥστε νὰ τὰς νομίζωμεν ὡς πραγματικότητας. Τοῦτο εἶναι ἕνα ἐκ τῶν μεγαλυτέρων μας σφαλμάτων, διότι ὅπως οἱ κλασικοὶ νόμοι τῆς δυναμικῆς καὶ τοῦ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ ἀπεδείχθησαν ἀνίσχυροι καὶ ἐδέησε ν' ἀντικατασταθοῦν μὲ τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος καὶ τῶν κβάντα, ἢ ὅπως ὁ τύπος τοῦ ἀπλοῦ ἀτόμου ἐδέησε ν' ἀντικατασταθῇ ἀπὸ τὴν νεωτέραν θεωρίαν περὶ ἠλεκτρονίων, δὲν γνωρίζομεν πότε θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ αἱ νέαι αὐταὶ θεωρίαι θὰ καταργηθοῦν, καὶ τότε θὰ πρέπει καὶ πάλιν ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὸ μυστήριον τῆς πραγματικότητος.

Τὸ ζήτημα κατὰ πόσον ἡ ἐπιστήμη καὶ ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἀντίθετοι πρέπει ν' ἀναλυθῇ καὶ ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Ἡ ἀπάντησις εἰς μίαν τοιαύτην ἔρευναν ἀντιτίθεται πρὸς μίαν τοιαύτην ὑπόθεσιν. Κανεὶς δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ, ὅτι ὁ συνδυασμὸς τῆς ἐβραϊκῆς θρησκείας καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἔδωσε δύναμιν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν. Μετὰ τῆς ἰδίας εἰλικρινείας κάθε ἀντικειμενικὸς ἐπιστήμων ἐρευνη-

τῆς ὀφείλει νὰ παραδεχθῇ ὅτι χωρὶς τὸν Χριστιανισμὸν ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐπιστήμης θὰ ἦτο ἐξ ἴσου ἀδύνατος ὅσον ἀδύνατος εἶναι ἡ ζωὴ χωρὶς τροφήν. Τοῦτο δύναται πλήρως ν' ἀποδειχθῇ. Ὁ Robert S. Ingersoll κάποτε ἔγραψεν: «Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀγνοοῦμεν εἶναι ὁ Θεός. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν εἶναι ἡ Ἐπιστήμη». Ἐὰν αἱ λέξεις αὐταί, τὰς ὁποίας εἶπε ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον φανατικοὺς ἀγνοστικιστὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀναλυθοῦν ὑπὸ τὸ φῶς τῶν τελευταίων ἐπιστημονικῶν κατακτήσεων, πρέπει τότε νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὅσον περισσότερο εὐρύνομεν τοὺς ὁρίζοντας τῆς ἐπιστήμης, τόσο ἐκ παραλλήλου εὐρύνομεν καὶ τοὺς ὁρίζοντας τῆς ἀγνοίας, καὶ τοῦτο διότι ἐρχόμεθα ὅλον ἐκ περισσώτερον εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ ἄγνωστον ἢ, διὰ νὰ χρησιμοποήσω τὰς λέξεις τοῦ Ingersoll, μὲ τὸν Θεὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ.

Ἐὰν ρίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν στάσιν, τὴν ὁποίαν λαμβάνει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ἀνθρωπότης ἔναντι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς θρησκείας, θὰ ἴδωμεν ὅτι ὄχι μόνον ὅλον ἐκ περισσώτεροι διάσημοι ἐπιστήμονες αἰσθάνονται σήμερον τὴν ἀνάγκην τῆς πίστεως ἢ ὁποία εἶναι ἡ βίασις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ ἐπίσης ὅτι ὅλον ἐκ περισσώτερον ὁ λαός, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἐπιστημονικὴν προπαιδείαν, ἀντιλαμβάνεται σήμερον ὅτι ἡ πίστις εἶναι ἡ μόνη ἐλπίς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸ πλήρες χάος. Αὐτὰ εἶναι τὰ γεγονότα. Ὑπὸ τὸ φῶς τῶν σημερινῶν συνθηκῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας εὐρίσκεται ὁ κόσμος, τὰ γεγονότα ἐξηγοῦνται ἀφ' ἑαυτῶν. Ἡ προσπάθεια διὰ νὰ ἐπέλθῃ ῥῆξις μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ θρησκείας, καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Χριστιανισμοῦ, προέρχεται ἀπὸ τὸν φόβον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα, μήπως ὁ Χριστιανισμὸς, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἐπιστήμης, ἀποτελέσῃ μίαν ὑπεράνθρωπον καθολικῆς φύσεως παγκόσμιον δύναμιν, ἣτις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ δαμασθῇ κατὰ τὰς ὁρέξεις των. Ἐφθασεν ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ ἐρευνηταὶ τῆς ἐπιστήμης πρέπει νὰ ἐνωθοῦν καὶ νὰ δείξουν εἰς τὸν κόσμον

ὅτι δὲν ἀνέγκουν εἰς ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα. Μόνοι οἱ Χριστιανοὶ ἢ μόνοι οἱ ἐπιστήμονες δὲν δύνανται νὰ σώσουν τὸν πολιτισμὸν μας. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν πρόοδον. Ἀλλὰ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ἡ θρησκεία εἶναι ἀναγκαία διὰ νὰ κατευθύνῃ τὴν πρόοδον πρὸς ἓνα καλύτερον κόσμον, κατοικοῦμενον ἀπὸ καλλιτέρους ἀνθρώπους. Ἡμεῖς οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι θέλομεν νὰ ὀνομαζώμεθα Χριστιανοὶ εἰς ὅλην τὴν ὑφήλιον, πρέπει νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τὸ ἔργον διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου διότι τότε μόνον τὸ ἔργον μας καὶ ἡ ζωὴ μας θὰ καταστοῦν ἄξια τῆς ἐντολῆς, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἁγ. Γραφήν: «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν».

Εἰς ὅλους ὅσοι ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ θέμα τοῦ ἀρθροῦ μου δύναμαι ἐκθύμως νὰ συστήσω τὰ ἐπόμενα βιβλία:

1) Jerome Alexander, «Life», Rein-

hold Publishing Corp., New York (1948).

2) Douglas W. Hill, «Science», Chemical Publishing co., Brooklyn.

3) Alexander D. Lindsay, «Religion, Science and Society», Yale University Press, New Haven, Connecticut (1943).

4) Lecompte Du Nouy, «Human Destiny», Longmans, Green and co., New York (1947).

5) C. E. Raven, «Science, Religion and the Future», Cambridge University Press, Cambridge, (1944).

6) William Dampier Whetham, «A History of Science and its Relations with Philosophy and Religion», The Macmillan co., New York (1942).

7) Ἄρθρα ἐξεχόντων ἐπιστημόνων ἐπὶ τοῦ θέματος «My Faith» (τί πιστεύω), τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ «American Weekly» ἀπὸ τοῦ 1947 καὶ συνεχίζονται ἀκόμη.

E. H. HAUSER

## ΟΙ ΣΙΑΜΑΙΟΙ

«Τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;» (Ρωμ. ζ' 24).

Ὅταν κυττάζω μέσα μου, φοβᾶμαι!  
Στὸ στήθος μου ἔναν «ἄλλον» κουβαλῶ.  
Σὲ κάποιον δρόμον πᾶμε οἱ δύο.. ποῦ πᾶμε;  
Μοῦ φαίνεται σὰ νὰ παραμιλῶ,

ὅταν αὐτὸς στ' αὐτὶ μοῦ κουβεντιάζει.  
Σὰν τὴν ἀράχνη μὲ φυλάει! Κι' ἀνθὸς  
τὸ βλέμμα του εἶναι τοῦ κακοῦ. Μοῦ τάζει  
τὸ πᾶν. Κ' εἶναι τὸ βλέμμα του ὁ Βυθός.

Τί βλέμμα! Δίκοπο μαχαίρι. Φλόγα  
ποῦ χύνεται βαθειά μου καφτερή.  
Δόντι ποῦ ἀλέθει τὴν καρδιά μου. Ρόγα,  
χυμὸ γειμάτη, ἀλλὰ φαρμακερή.

Δὲν ξέρω τί τὸν ἔφερε δῶ κάτου.  
Δὲν ξέρω τί, κοντά του, καρτερῶ.  
Εἶναι τὸ σῶμα του... σῶμα θανάτου!  
ὦ αὐτὸ τὸ ξέρω, Κύριε! Δὲν μπορῶ...

Ποῦ νὰ κυττάζω μέσα μου! Φοβᾶμαι  
αὐτὸν τὸ θάνατό μου. Σὰ γλυφὸ  
νερὸ τὸν πίνω... Μὴν ἀργῆς! Καὶ κάμε  
στάχτη τὸν σιαμαῖο μου ἀδελφὸ.

Μ' ἀκοῦς; Σὲ θέλω! Μιὰ ψυχὴ σὲ κράζει,  
στὴν ἄβυσσο σκυμμένη τοῦ χαμοῦ.  
Αὐτὸ τὸ φίδι-πρόσωπο μὲ σκιάζει.  
Ἀπόστρεψέ το, Κύριε, ἀπ' ἐμοῦ!.

ΙΩΣΗΦ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ